

ГОРСКАТА ПОЛИТИКА И НЕЙНАТА РОЛЯ ЗА ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА АГРАРНИЯ СЕКТОР

Доц. д-р Виолета Блажева

Резюме

Темата за политиката в горския сектор е актуална от гледна точка на провежданата европейска политика (в т.ч. и в България) и значимостта на горите и тяхната роля за смекчаване изменението на климата, възможностите за създаване на заетост и получаване на доходи от добиваните в горските територии ресурси и други.

Настоящата разработка има за **цел** проучване и разкриване на възможностите за провеждане на горска политика в частта ѝ за икономическо развитие на аграрния сектор. Нейното изпълнение се дефинира със следните **задачи**: проучване на теорията и практиката по посочената проблематика; запознаване с европейската и националната законодателна рамка на горската политика; идентифициране на проблемите и извеждане ролята на горския сектор за смекчаване изменението на климата и опазването на околната среда; отразяване състоянието на националния горски сектор; предложения и изводи относно необходимостта от устойчиво управление на горския сектор.

Обект на изследване е горската политика. **Предметът** на изследване е ролята на горската политика за икономическо развитие на аграрния сектор.

Изследователската **теза** произтича от необходимостта за провеждане на последователна горска политика – предпоставка за икономическо развитие на аграрния сектор.

Ключови думи: гори, горска политика, природни ресурси, изменение на климата.

JEL: Q10, Q23, Q54.

FOREST POLICY AND ITS ROLE FOR THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL SECTOR

Assoc. Prof. Violeta Blazheva, Ph.D.

Abstract

The issue of forest policy is topical in terms of the European policy implemented (including in Bulgaria) and the importance of forests and their role in climate change mitigation, the opportunities for employment creation and earning an income from the resources extracted from forest territories, etc.

This paper **aims** to study and identify opportunities for forest policy implementation regarding the economic development of the agricultural sector. It is defined by the following **tasks**: studying the theory and practice of the relevant issues; familiarizing with the European and national legislation on forest policy; identifying the problems and highlighting the role of the forest sector for climate change mitigation and environment conservation; reflecting the state of the national forest sector; proposals and conclusions regarding the need for sustainable management of the forest sector.

The **object** of the study is forest policy. The **subject** of the study is the role of the forest policy for the economic development of the agricultural sector.

The research thesis follows from the need to implement a consistent forest policy – a prerequisite for the economic development of the agricultural sector.

Keywords: forest, forest policy, natural resources, climate change.

JEL: Q10, Q23, Q54.

УВОД

Темата за политиката в горския сектор е актуална от гледна точка на провежданата европейска политика (в т.ч. и в България) и значимостта на горите и тяхната роля за смекчаване изменението на климата, възможностите за създаване на заетост и получаване на доходи от добиваните в горските територии ресурси и други. От тази позиция вниманието се насочва към горския сектор в контекста на Стратегия „Европа 2020” за достигане на интелигентна, устойчива и приобщаваща икономика.

Настоящата разработка има за **цел** проучване и разкриване на възможностите за провеждане на горска политика в частта ѝ за икономическо развитие на аграрния сектор. Нейното изпълнение се дефинира със следните **задачи**: проучване на теорията и практиката по посочената проблематика; запознаване с европейската и националната законодателна рамка на горската политика; идентифициране на проблемите и извеждане ролята на горския сектор за предотвратяване отрицателното изменение на климата по опазване на околната среда; отразяване състоянието на националния горски сектор; предложения и изводи относно необходимостта от устойчиво управление на горския сектор.

Обект на изследване е горската политика. **Предметът** на изследване е ролята на горската политика за икономическо развитие на аграрния сектор.

Изследователската **теза** произтича от необходимостта за провеждане на последователна горска политика – предпоставка за икономическо развитие на аграрния сектор.

На основание публично достъпната информация (например Аграрен доклад 2014) при формиране на брутната добавена стойност за икономиката на страната участват секторите: индустрия (вкл. строителство), ус-

луги и аграрен (селско, горско и рибно стопанство). Общото отчитане участието на горския сектор в обхвата на аграрния, на национално ниво, не позволи отграничаване на неговия дял и коментар на икономическата му значимост за целите на настоящото изследване.

В разработката са използвани следните научноизследователски методи: метод на сравнителния анализ, статистически метод на осредняване, математически методи, метод на индукцията и дедукцията, ретроспективен анализ и други.

1. Горите и опазването на природните ресурси

Икономическото развитие на аграрния сектор зависи от устойчивото управление на природните ресурси (в т.ч. на горите). От горите се очаква изпълнението на социални, екологични и икономически функции (Дирекция Национален парк Централен Балкан, 2016):

▪ Екологични функции по опазване на околната среда – от горите се очаква, те да:

- *спомогат* за съхраняване на почвеното плодородие, предотвратявайки ерозията на почвите и опустиняването. Те намаляват оттока и понижават силата на ветровете. Горите облагородяват почвите и увеличават дълбочината на площта, върху която се развиват. Техните корени спомогат за по-бързо разрушаване на скалите. Разлагането им способства за образуване на почвена органична материя, необходима за плодородието и производителността на почвата, от една страна, и допринасят за поемането на въглеродния двуокис – от друга страна.

- *направлят запасите от вода*, чрез нейното съхранение, пречистване и освобождаването ѝ към повърхностните водоизточници и подпочвените водоносни пластове. Пречистващата им роля, заедно с тази на горските почви, допринася за всмукване на пренасяните с дъжда значителни количества въздушни замърсители. Горските почви имат способността да попиват големи количества вода. По този начин свеждат до минимум заплахата от възникване на наводнения.

- *запазват биоразнообразието*. Те са убежище за популациите на 43 световно застрашени растителни и животински вида (Дунчева, Н., Дунчев, А. & Арабаджиева, Н., 2016).

- *да абсорбират и да не отделят въглерод*. Горите притежават способността да извличат въглероден диоксид от атмосферата и да го съхраняват в дървесната биомаса и почвата. Прирастът им неутрализира нарастващата концентрация на отделяните парникови газове, от една страна. От друга страна, разрушаването на горите и/или трансформирането им в друга категория земя значително ще увеличи отделяните количества парникови емисии. Като провокиращи причинители се посочват: опасността от появата

на пожари, разлагане на биомаса и други. По този начин горите от абсорбатор се превръщат в източник на въглероден диоксид.

- *регулират климата*. Спомагат за кръговрата на въздуха и на водата. От горите се очаква да: сведат до минимум отрицателните последици от промяната на климата; предотвратят опустиняването и подсигурят водни ресурси.

▪ Социални функции – гората е съществен фактор за местното население, създавайки заетост и спомагайки за намаляване на бедността. Тя осигурява материални (дървесни и недървесни) и нематериални ресурси (проявяващи се в използването на горски територии за рекреация и туризъм в хармония с природата). Посоченото изисква предприемането на своевременни мерки по изпълнение на социалните функции на горите на регионално, национално и глобално равнище.

▪ Икономически функции – високото ниво на неправомерни дейности изисква стимулиране на отговорно управление на горските ресурси при спазване на законността, защита на интересите на заетите в горите и местното население, опазване на биоразнообразието, ограничаване на замърсяването и други.

1.1. Горите и тяхната роля за смекчаване изменението на климата

Климатичните промени са предизвикателство за нашето съвремие. Голямото внимание в световен мащаб е отправна точка при отчитане на особеностите на националните политики за справяне с климатичните промени. В тази насока предприетите действия са насочени към изпълнение на две групи мерки: дългосрочни (зададени от международните и европейски ангажименти на дадена страна) и краткосрочни (формирани на национално ниво, отчитащи специфичните и локални (местни) условия).

В световен мащаб в периода 2000–2012 г., 2,3 млн. км² гора са унищожени, докато само 0,8 млн. км са залесени (World Atlas of Desertification, Mapping Land Degradation and Sustainable Land Management Opportunities, 2015, p. 6).

Горите изпълняват съществено значение в глобалния кръговрат на въглеродния двуокис. С годишния им прираст се увеличава тяхната биомаса – предпоставка за улавяне от атмосферата на значителни количества въглероден диоксид (съхранен в листната и дървесната маса и повърхностния земен слой). Акумулирането му в горската растителност забавя силата на концентрация в околната среда за предотвратяване процеса на глобално затопляне. Горите притежават способността да поглъщат и отделят повече въглероден двуокис отколкото всяка друга екосистема (Гори и влажни зони, 2016).

Горите в Европейския съюз осигуряват жизненоважни социално-икономически ползи. Те предоставят екосистемни услуги и повишават

възможностите за справяне с и приспособяване към изменението на климата, поглъщайки 10% от всички емисии на въглероден диоксид годишно.

Подобно на множество прилагани понастоящем мерки за опазване на околната среда, които струват пари, не носят приход на никого и следователно не са привлекателни във финансово отношение, мерките за борба с изменението на климата често не представляват интерес от икономическа гледна точка. Отправна точка на провежданата европейска политика е използването на икономически ефективни инструменти за предотвратяване на отрицателните климатични промени, активното управление и експлоатация на горите в Европейския съюз и по-широкото използване на дървесината, в качеството ѝ на възобновяем и устойчив ресурс (Становище на специализирана секция „Земеделие, развитие на селските райони, околна среда”, 2012, с. 3, 7).

Акцентира се върху предприемането на активни действия от страните-членки на Евроната за предприемане на широкообхватни стратегии за адаптация; прилагане на мерки в ключови и в уязвими сектори за европейската икономика (аграрен, в т.ч. горски, енергетика и други).

В периода 2014–2020 г. се предвижда не по-малко от 20% от финансирането със средства от Европейския съюз да бъде за дейности, свързани с изменението на климата. В тази насока основен документ на Общността за политиките за реагиране на промени в климата е т.нар. пакет „Климат-Енергетика”. В пакета от мерки са определени общи европейски и задължителни национални цели, спомагащи за отреагиране на измененията в климата (Действията за намаляване на емисиите парникови газове като основен елемент на политиките за реагиране на промени в климата в България – общи положения и факти, 2016, с. 2).

Изменението на климата е глобално предизвикателство. Неприемането на координирани и ефективни действия на европейско ниво към адаптирането може да достигне минимум 100 млрд. евро годишно до 2020 г. и до 250 млрд. евро на година до 2050 г. (Anpassung an den Klimawandel, 2014, s. 1).

Като промени в климата най-често се определят отделяните количества парникови газове (измерени в равностойност на въглероден диоксид, отделян в атмосферата), а политиките за въздействие са свързани с предприемане на действия за намаляване на парниковите емисии.

В тази насока се пристъпва към използването на приоритетни предимства за „взаимни ползи на ниска цена”, успоредно допринасящи за запазване и за устойчиво потребление на биоразнообразието. Действията са свързани с възстановяване на гори, земи с нарушен повърхностен слой и други, тяхното опазване и целесъобразно управление (Ролята на природата в изменението на климата, 2009, с. 3).

На национално ниво фундамент за разработване на наредби, планове и стратегии относно политиката за ограничаване на отрицателните

последствия от климатичните промени е Законът за ограничаване изменението на климата (Закон за ограничаване изменението на климата, 2016).

По отношение на националната цел (за достигане на заложената на европейско ниво) за намаляване на парниковите емисии в България за разлика от повечето страни-членки на Евросъюза не се налага намаляване на общото им количество. Възможно е до 2020 г. тяхното увеличение спрямо нивото им през 2005 г. От продажба на излишъка от квоти на емисии страната има възможност за реализиране на финансови постъпления (Действията за намаляване на емисиите парникови газове като основен елемент на политиките за реагиране на промени в климата в България – общи положения и факти, 2016, с. 2).

За понижаване на количествата парникови газове България разполага със значителен горски ресурс. Според публично достъпна информация българските гори съхраняват над 229 млн. т въглерод, който през 2020 г. се очаква да достигне 264 млн. т, а през 2030 г. – 288 млн. т въглероден диоксид (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014–2023 г., 30.07.2014 г., 2016, с. 31).

За периода 1988–2009 г. в България делът на погълнатите количества парникови газове от гори, пасища и ливади възлиза на 11,35%–19,9%, от които 94%–95% от общо отчетените количества на погълнатия и абсорбиран въглероден двуокис се дължи на горите. (Трети национален план за действие по изменение на климата за периода 2013–2020 г., Министерство на околната среда и водите, София, май 2012 г.).

Тъй като действията на страните-членки на Евросъюза са от решаващо значение, то при наличната публично достъпна информация напредък в прилагането на адаптивни мерки от страна на Република България е недостатъчен. Въпреки предприетите действия, очакванията са насочени към изработване на стратегически документ с национално значение от гледна точка приспособяването към климатичните промени, засягащ секторите на икономиката и осигуряващ устойчиво развитие на страната в условията на променящ се климат (Изследване–анализ на Коалиция за климата – България относно разработване на Национална стратегия на България за адаптиране към промените в климата, 2016, с. 2).

За постигане на видими резултати по адаптация към глобалните климатични изменения са необходими обективни критерии и показатели за оценка на реалното състояние.

1.2. Горите с висока консервационна стойност и тяхната роля за опазване на горските ресурси

Настоящите разбирания за гората като съвкупност от екологични, социални и икономически функции изисква по-мощно отразяване на нейния многофункционален принос в дейностите по управление ѝ.

Понятието „гори с висока консервационна стойност” е разработено от Съвета по стопанисване на горите, първоначално публикувано през 1999 г. С въвеждането на това определение се цели обособяване на видовете гори (например, първична, вековна и други) или съвременните методи за добив на дървесина. Поставя се акцент върху значимостта на гората от гледна точка на изпълняваните от нея функции. За целта се определят ключови стойности, чието поддържане или покачване е предпоставка за предприемане на адекватни решения при стопанисване на горите, но при условие за запазване на съществено значимите екологични и социални функции (Определяне, стопанисване и мониторинг на гори с висока консервационна стойност в България, 2006, с. 2).

Концепцията за горите с висока консервационна стойност е особено актуална за стопанисването и опазването на горските ресурси във връзка с:

- сертифицирането на горите – проявяващо се в използване на горската сертификация като инструмент за отговорно и устойчиво управление на горските територии;

- картиране на горите, имащо отношение към лесоустройственото проектиране и ландшафтното планиране.

Определянето на важните функции, т.е. на конкретните високи консервационни стойности, изпълнявани от гората в даден момент на определено място, е фундамент на концепцията за гори с високи консервационни стойности. Горите с високи консервационни стойности, притежаващи едно или повече свойства, съгласно международните дефиниции са обособени в шест горски територии, а именно: (Определяне, стопанисване и мониторинг на гори с висока консервационна стойност в България, 2006, с. 13-36).

- защитени територии – важен компонент за опазване на биоразнообразието;

- горски територии, обособяващи ландшафт с регионална и/или национална значимост;

- горски територии с рядко срещани, застрашени или изчезващи екосистеми (в т.ч. съдържащи се в тях);

- територии, свързани с важни екологични функции на стопанисваната гора (гори, безалтернативни питейни водоизточници; гори със съществено водосборно значение; гори с противоерозионна роля; гори с пожарозащитна значимост; гори, необходими за земеделието и рибарството;

- горски територии, осигуряващи основните потребности на местното население (например, прехрана);

- горски територии, съхраняващи културата и традициите, религиозна и етническа принадлежност на местните общности и обществото като цяло.

Стопанисването на горите трябва да спомага за запазване на техните екологични и социални функции.

2. Горската политика – елемент на провежданите политики в Европейския съюз

2.1. Европейска стратегическа рамка на политика в горския сектор

Горите са сухоземна екосистема с най-богато биологично разнообразие. Като гора се определя „земята с покритие от дървесни корони (или съответна гъстота на насажденията) на повече от 10% и с площ, по-голяма от 0,5 ха. Дърветата би трябвало да могат да достигнат височина от поне 5 м в зряло състояние при естествени условия (in situ)” (Зелена книга относно опазването на горите и информацията за горите в ЕС: подготовка на горите за изменението на климата, 2010, с. 5).

Липсата на разработена обща горска политика, уреждаща сектора, е основание за включването ѝ в обхвата на други европейски политики и по-конкретно в: (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., 2014, с. 8):

- Общата селскостопанска политика (ОСП) – „т.нар. горски мерки”;
- провежданата политика в областта на климата;
- политиката за опазване на природата – НАТУРА 200;
- политиката за производство на възобновяема енергия;
- политиката за управлението на и търговията с горски ресурси (FLEGT – Forest Law Enforcement, Governance and Trade) и други.

Провеждането на адекватна политика в горския сектор в контекста на Европейската общност и съобразена с приоритетите на национално ниво, е ангажимент на всяка от страните, членуващи в Евросъюза.

Визията на Европейската стратегия за горите и горските стопанства е насочена към:

- управление на многофункционални и устойчиви гори и на иновативен горски сектор;
- задоволяване на настоящите и бъдещи социални и екологични потребности (Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013-2020 г., 2013, с. 8).

От тази позиция основните цели се свеждат до:

- постигане на устойчиво стопанисване на европейските гори от гледна точка на тяхната жизнеспособност, продуктивност и многофункционалност;
- европейските гори да спомогнат за постигане на интелигентен и устойчив икономически растеж;
- създаване на условия за подобряване и защита на околната среда.

В Европейската горска стратегия се посочва, че „Европа има нужда от своите гори” в следните аспекти: за развитие на селските региони, за

опазване на околната среда и биологичното разнообразие, провеждане на дейности в горите с икономическа насоченост, за предприемане на действия с климатичните предизвикателства. В тази насока „устойчиво управление на горите” означава ползването на горите и горските територии по начин, чрез който да се поддържа тяхното биоразнообразие, продуктивност, капацитет за възстановяване, жизненост и потенциал. От тях се очаква да изпълняват, сега и за в бъдеще, екологични, икономически и социални функции на местно, национално и световно ниво, без да увреждат други екосистеми.” (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., 2014 г., с. 9-11). За реализирането на общата европейска стратегия за горите са определени осем взаимосвързани приоритетни области – Таблица 1:

Таблица 1
Приоритетни области за устойчиво управление на горите
и горските ресурси

Пореден номер	Приоритетна област	Съответствие с изпълняваните от горите функции
1.	Подкрепа за селските и градските общности	Социална
2.	Насърчаване на конкурентоспособността и устойчивостта на отраслите на Европейския съюз, свързани с горското стопанство, на биоенергията и на екологичната икономика в по-широк аспект	Екологична Икономическа
3.	Горите в контекста на изменението в климата	Екологична
4.	Опазване на горите и подобряване на екосистемните услуги	Екологична
5.	Какво представляват нашите гори и как се променят те?	Екологична
6.	Ново и иновативно горско стопанство и продукти с висока добавена стойност	Икономическа
7.	Съвместна работа за съгласувано управление и по-добро разбиране на нашите гори	Екологична
8.	Горите от глобална гледна точка	Екологична

Източник: Стратегически план за развитие на горския сектор 2014–2023 г., 2014 г., с. 9–11 и собствена интерпретация

Горският сектор намира конкретно изражение и в постигане на заложените Цели на хилядолетието за устойчиво развитие. Цел 15 е насочена към „Опазване, възстановяване и насърчаване на устойчивото използване на сухоземните екосистеми, устойчиво управление на горите, борба с разпространението на необработваемите площи, спиране и обръщане на процеса на деградация на земите и предотвратяване загубата на биологич-

но разнообразие” (Да преобразим нашия свят: Програма за устойчиво развитие до 2030 година, Финален текст, 2016, с. 17).

Значимостта на сектора за Европейския съюз се проявява в това, че горите и залесените земи заемат над 40% от сухоземната територия на Общността. Приблизително една четвърт от европейските горски площи са защитени от Европейската екологична мрежа. Значителна част от горските територии са защитени от европейското законодателство видове. Около половината от потреблението на възобновяема енергия в Евросъюза е от дървесни източници.

2.2. Национална политика в горския сектор

Нормативната рамка за горите (хармонизирана с европейското законодателство) задава насоките за провеждане на националната политика в горския сектор. Основополагащ нормативен акт, уреждащ обществените отношения по опазване, стопанисване и ползване на горските територии в Република България, е Законът за горите. Други документи за развитието на горския сектор са: Закон за защитените територии; Закон за опазване на околната среда; Закон за биологичното разнообразие; Закон за енергийната ефективност; Закон за енергията от възобновяеми източници и други.

Стратегическите документи, имащи отношение към провежданата политика в горския сектор, обхващат периода до края на 2020 г. и по-конкретно:

Националната програма за развитие: България 2020, задава политиката за ускорен икономически растеж в средносрочна и дългосрочна перспектива. Прякото отношение към горите и горския сектор е отразено в: (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., 2014, с. 16-17).

Приоритет 3, Подприоритет 3.5 – конкретно към горския сектор провежданата национална политика е насочена към предприемане на превантивни действия за ограничаване възникването на полски и горски пожари.

Приоритет 4, Подприоритет 4.5 – насочен към вземане на мерки за поддържане и съхраняване на горските ресурси, а именно към ограничаване: на ветровата и водната ерозия, деградационните почвени процеси и негативните климатични явления).

Националната концепция за пространствено развитие 2013–2025 г. задава насоките за устройство, управление и опазване на националната територия и акватория. Имащи отношение към развитието на горския сектор са следните стратегически цели и обособени приоритети – Таблица 2.

Дългосрочната политика за устойчиво управление на горския сектор е представена в *Националната стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013-2020 г.* (Национална стра-

тегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013-2020 г., 2013, с. 34-52). В нея са определени следните приоритети и мерки, задаващи насоката на горския сектор до 2020 г.:

Таблица 2
Цели и приоритети в развитието на горския сектор в периода 2013–2025 г.

Стратегическа цел		Приоритет	
№	Наименование	№	Наименование
1	<i>Интегриране в европейското пространство</i>	1.2.	Поддържане на обширно защитено природно пространство в националната територия като еталон на биологично природно равновесие и като рекреационна среда с общоевропейско значение, обвързано с трансгранични екологични коридори със съседни страни в Югоизточна Европа
4	<i>Съхранено природно и културно наследство</i>	4.1.	Опазване на идентичността на природното и културно наследство
		4.2.	Увеличаване на защитените територии и зони от Националната екологична мрежа и сътрудничество с Европейската екологична мрежа
		4.4.	Превантивна защита на характерни ландшафти
5	<i>Стимулирано развитие на специфични територии</i>	5.3.	Подкрепа за планински гранични територии
		5.5.	Реализация на инициативата Европейски зелен пояс
		5.6.	Възстановяване на нарушените територии, на екологичното равновесие и биологичното разнообразие, адаптиране към измененията на климата и намаляване на риска от природни бедствия

Източник: Стратегически план за развитие на горския сектор 2014–2023 г., 2014, с. 19–20.

Първо, предприемане на действия по поддържане на горски екосистеми, приоритетно способстващи за намаляване на отрицателните последици от климатичните промени, проявяващи се в:

- повишаване запаса на въглероден двуокис, чрез увеличаване на горските площи и дървесния запас;
- оптимизирано стопанисване на горите;
- ефективни действия за превантивно предпазване от възникване на пожари в горите и предотвратяване неправомерния дърводобив на дървесина;
- приспособяване на горските екосистеми към климатичните промени;

Второ, действия по опазване на горските територии, а именно:

- опазване и съхраняване на биологичното и ландшафтното разнообразие в горите;
- подобряване управлението на горите в защитените зони;

- съхраняване на генетичния горски фонд;
- завишаване на дивечовите и рибни популации в горските екосистеми;

Трето, ефективни действия за увеличаване на жизнеността и конкурентоспособността на горския сектор:

- постигане на устойчивост на планираните горски дейности;
- устойчиво управление на държавните горски предприятия;
- подкрепа за създаване на сдружения на собствениците на гори и публично-частно сътрудничество в горския сектор;
- ползотворно разходване на предоставените европейски и международни средства;
- нарастване на заетостта, насърчаване на предприемачеството и повишаване на професионалната квалификация на работната сила в горския сектор;
- научноизследователски активности и обвързването им с потребностите на горския бизнес;
- предприемчивост в съответствие с провежданата европейска и международна политика за устойчив горски сектор;

Четвърто, горските ресурси – предпоставка за провеждане на зелена икономика:

- устойчиво добиване и оползотворяване на дървесната маса като алтернативен източник на възобновяема енергия;
- утвърждаване на сертификацията като инструмент за устойчиво управление на горските територии;
- оптимално използване на горите за провеждане на туризъм и рекреационни дейности;
- устойчиво и възмездно потребяване на предоставяните от горите екосистемни услуги.

Стратегическият план за развитие на горския сектор 2014–2023 г. (Вж. с. 60-64) задава рамката за провеждане на политиката в горския сектор. В него са посочени стратегическите цели и свързаните с тях приоритети – фундамент за обособяването на двадесет оперативни цели, а именно:

Оперативна цел 1 „Увеличаване на площта на горите, на дървесния запас и запаса на въглерод в горските територии”.

Оперативна цел 2 „Подобряване на стопанисването и ползването на горите”.

Оперативна цел 3 „Повишаване на ефективността на превенцията и борбата с горските пожари и незаконните действия в горите”.

Оперативна цел 4 „Повишаване на устойчивостта и способността за адаптиране на горските екосистеми към изменението на климата”.

Оперативна цел 5 „Усъвършенстване на системата за планиране и осъществяване на дейности, свързани с опазването на биологичното и ландшафтното разнообразие в горските територии”.

Оперативна цел 6 „Развитие на мрежата от защитени територии, включително и чрез разширяване на действието на финансовите механизми за подобряване на управлението на горите в защитените зони от Натура 2000”.

Оперативна цел 7 „Поддържане и развитие на системата за запазване на горските генетични ресурси”.

Оперативна цел 8 „Подобряване и увеличаване на популациите на дивеча и рибата за опазване на биологичното разнообразие и устойчиво развитие на горските екосистеми”.

Оперативна цел 9 „Осигуряване на устойчиво планиране на дейностите в горските територии”.

Оперативна цел 10 „Ефективно управление и устойчиво развитие на държавните предприятия по чл. 163 от Закона за горите”.

Оперативна цел 11 „Насърчаване сдружаването на собствениците на гори, предприемачеството и оптимизиране на публично-частното партньорство в горския сектор”.

Оперативна цел 12 „Ефективно усвояване на средства от европейски и международни фондове и програми.

Оперативна цел 13 „Насърчаване на заетостта и предприемачеството в горите и подобряване качеството на професионалната квалификация на работната сила в горския сектор”.

Оперативна цел 14 „Развитие на научноизследователските дейности и обвързването им с нуждите на горския бизнес”.

Оперативна цел 15 „Активно участие в подготовката и изпълнението на политиките на Европейския съюз, свързани с горския сектор, и в международните процеси за устойчиво управление на горите”.

Оперативна цел 16 „Осигуряване на информация, публичност и прозрачност и прилагане на принципа на партньорство при устойчивото управление на горския сектор”.

Оперативна цел 17 „Устойчиво производство и потребление на биомаса като възобновяем енергиен източник”.

Оперативна цел 18 „Насърчаване на процеса на сертификация на горския сектор”.

Оперативна цел 19 „Ефективно и устойчиво използване на туристическия потенциал на горите и развитие на рекреационните дейности в тях”.

Оперативна цел 20 „Устойчиво и възмездно ползване на екосистемни услуги, предоставяни от горските територии”.

Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012–2022 г. е насочена към секторните политики. Пряка връзка с горския сектор има реализирането на Стратегическа цел 1 „Икономическо сближаване в европейски, национален и вътрешнорегионален план чрез развитие на собствения потенциал на районите и опаз-

ване на околната среда”, а именно следните приоритети (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., 2014, с. 22):

Приоритет 1.3. „Развитие на инфраструктурата за опазване на околната среда”, насочен към ограничаване на отрицателните последици за околната среда и целесъобразно оползотворяване на ресурсите и по-конкретно:

Цел 4 „Опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие като част от природния потенциал за устойчиво развитие на районите”.

Цел 5 „Превенция на природни рискове”, насочена към дългосрочно икономическо и социално стабилизиране на регионите на национално ниво.

Основните приоритети в *Енергийната стратегия на Република България до 2020 г.* (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., 2014, с. 23) се свеждат до следните пет насоки:

- гарантиране сигурността на енергийните доставки;
- изпълнение на заложените цели за енергия от възобновяеми източници;
- повишаване на енергийната ефективност;
- наличие на енергиен пазар, защитаващ интересите на потребителите;
- отчитане значимостта на разполагаемите национални горски и селскостопански ресурси.

В *Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие* вниманието се насочва към горите и тяхното значение като източник на горски (дървесни и недървесни) ресурси.

В *Третия национален план за действие по изменението на климата за периода 2013–2020 г.* е заложено увеличаване на горските територии в периода до 2020 г. (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014–2023 г., 2014, с. 24). В него за целите на сектор „Земеползване, промяна в земеползването и горско стопанство” са изготвени четири приоритета, обособени в шестнадесет мерки, насочени към:

- увеличаване на териториите газове – гори, пасища и ливади (в т.ч. зелените площи в урбанизираните територии), спомагащи за улавянето на парникови газове;
- съхранение на запасите от въглерод в горите;
- повишаване способността на горите за прихващане на въглероден диоксид и съхранението му за дълъг срок в дървесната маса.

С разработената *Стратегия за намаляване на риска от бедствия 2014-2020 г.* се цели свеждане до минимум възникването на природни катаклизми и на такива в резултат от човешка дейност.

Националната програма за защита при бедствия 2014–2018 г. е разработена в съответствие с необходимостта от ограничаване и предотвратяване възникването на бедствия.

Други документи с национално значение, имащи отношение към провежданата политика в горския сектор, са стратегии и програми за:

- устойчиво развитие на туризма в периода 2014–2030 г.;
- управление и развитие на водния сектор;
- енергия от възобновяеми източници;
- насърчаване използването на биомасата (2008–2020 г.);
- приспособяване на горите към негативните климатични предизвикателства и други.

3. Устойчиво развитие на националния горски сектор

3.1. Горите – природен капитал на България

Горите в България са част от европейското и световното горско многообразие.

„Горски фонд” е всяка територия извън строителните граници на населените места, предназначена основно за гори, и обхваща: гори, храсти, земи за залесяване, недървопроизводителни земи” (Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд, 2011).

„Гора” е всяка земя, която е обрасла с горскодървесна растителност» (Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд, 2011); Горите биват: иглолистна, широколистна и смесена, а по отношение на произхода – семенна и издънкова. Те се стопанисват като високостеблени (запазващи семенния им произход), издънкови (за превръщане в семенни) и нискостеблени (осигуряващи издънковото им възобновяване) (Закон за горите, 2016).

Горските територии се обособяват в три категории: защитни; специални и стопански. Стопанисването им включва дейности по залесяване, защита срещу ерозия и порои и провеждане на сечи в горите. Горските територии изпълняват следните основни функции: защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; осигуряване на социални, образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи за обществото; защита на природното и културното наследство; производство на дървесни и недървесни горски продукти; регулиране на климата и усвояване на въглерода (Закон за горите, 2016).

Общата горска площ включва залесени площи (обрасли или засадени с горски дървета и храсти), земи за залесяване (в които се извършват залесителни мероприятия) и недървопроизводителни земи (Статистически справочник 2016, с. 232). Информация за площта на горите за периода 2011–2014 г. е представена в Таблица 3:

Таблица 3

Горска площ (хил. ха) за периода 2011–2014 г.

Площ (хил. ха)	Година			
	2011	2012	2013	2014
Площи по видове гори	4148	4164	4180	4202
Иглолистни	1271	1267	1263	1261
Широколистни	2877	2897	2917	2941
<i>Високостеблени</i>	908	912	919	926
<i>Нискостеблени</i>	1969	1985	1998	2015
В т.ч. залесена горска площ	3775	3796	3811	3836
Иглолистни	1141	1138	1134	1133
Широколистни	2634	2658	2677	2703
<i>Високостеблени</i>	850	856	861	868
<i>Нискостеблени</i>	1784	1802	1816	1835

Източник: www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/StatBook2016.pdf

Забележка: Към 2015 г. горската площ възлиза на около 4 222 хил. ха (www.kanal3.bg, 2016)

Стойностите за закръглени.

За разглеждания период 2011–2015 г. общата горска площ в България устойчиво нараства – с около 75 хил. ха. Като основни причини за увеличената площ, покрита с гори, се посочват: самозалесили се горски територии или изоставени земи извън горските участъци, установени след проведени инвентаризации и други.

Залесяването обхваща дейностите по създаване на гори: събиране, добив и производство на горски репродуктивни материали; подготовка на почвата и засаждане/засяване на горски репродуктивни материали и ограждане; попълване, отглеждане, инвентаризация на културите; подпомагане на естественото възобновяване (Закон за горите, 2016).

По отношение на разпределението на горските територии според вида собственост за разглеждания период публичните данни представят информация само за 2013 г. и 2014 г. – Таблица 4.

На база на представената информация преобладава държавната собственост върху горските територии – 73,6% от общата им площ.

С инвентаризирането на горските територии се отчита моментното състояние на наличните горски ресурси.

Добивът на дървесна маса представлява сеч и извоз на дървесина от временен склад (камионна станция или претоварен пункт). Данни за добитата дървесина са представени в Таблица 5.

За устойчивото и многофункционално стопанисване, запазване, развитие и обогатяване на горските ресурси в горите се провеждат сечи. Те биват възобновителни, отгледни и санитарни. С провежданите сечи се цели съхраняване на горските екосистеми и опазване на биологичното разнообразие в тях (Правилник за прилагане на Закона за горите, 2011).

Информация за провежданите сечи за периода 2011-2014 г. е представена в Таблица 6.

Таблица 4

Разпределение на горските територии според вида собственост за периода 2013-2014 г.

Горски територии	Площ (ха)			
	2013	Отн. дял (%) 2013 г.	2014	Отн. дял (%) 2014 г.
Държавни (в т.ч.):	3087347	73,86	3090732	73,60
Управлявани от държавни предприятия	2905586	69,51	2909179	69,30
Стопанисвани от Министерство на околната среда и водите	170514	4,08	170455	4,06
Управлявани от Учебно-опитни горски стопанства	11274	0,27	11098	0,26
Недържавни:	1007425	24,10	1050942	25,00
Общински	520887	12,46	553189	13,16
Собственост на частни физически лица	424959	10,17	434822	10,35
Собственост на частни юридически лица	39279	0,94	40711	0,97
Собственост на религиозни общности	22300	0,53	22220	0,53
Земеделски територии, придобили характера на гора съгласно чл. 2, ал. 1 от Закона за горите	85349	2,04	60341	1,40
Общо:	4180121	100	4202115	100

Източник: Министерство на земеделието и храните, Изпълнителна агенция по горите.

Таблица 5

Добита дървесина за периода 2011–2014 г. (хил. плътни м³)

Показатели	Година			
	2011	2012	2013	2014
В стоящо (на корен) състояние	7414	7937	8055	7282
В лежачо (отсечено) състояние	6206	6841	6796	6191
<i>Строителна дървесина</i>	2667	2691	2715	2430
<i>Дърва и вършина</i>	3539	4150	4081	3761

Източник: www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/StatBook2016.pdf

Таблица 6

Проведени сечи за периода 2011–2014 г. (ха)

Показатели	Година			
	2011	2012	2013	2014
Отгледна сеч	56855	52611	47942	44506
<i>Иглолистни</i>	32825	29181	25914	23910
<i>Широколистни високостеблени</i>	13600	13625	12921	12535
<i>Издънкови</i>	10430	9805	9107	8061
Селекционна сеч	1361	1345	1070	1118
<i>Иглолистни</i>	563	547	606	542
<i>Широколистни високостеблени</i>	415	619	337	340
<i>Издънкови</i>	383	269	127	236
Санитарна сеч	7915	15358	14704	11825
<i>Иглолистни</i>	2105	4234	7386	8145
<i>Широколистни високостеблени</i>	1733	5183	2910	1862
<i>Издънкови</i>	4077	5941	4408	1818
Кастрене	1261	1136	1287	1289
Подпомагане на естественото възобновяване	1622	2509	3499	2922
В т.ч. изсичане на подлес	1620	2266	3317	2647
Маркиран лесосечен фонд	111807	123322	130172	118847
<i>Иглолистни</i>	41580	42300	50068	44574
<i>Широколистни високостеблени</i>	26834	28981	33457	28245
<i>Издънкови</i>	43393	52041	46647	46028

Източник: www.nsi.bg/sites/default/files/files/publications/StatBook2016.pdf

По отношение на представената информация за проведените мероприятия:

С най-голям относителен дял е *отгледната сеч*. Тя се осъществява в млади и подрастващи горски насаждения за регулиране на видовия състав, подобряване на растежните условия и качествата на отглежданата дървесина – Таблица 7.

Таблица 7

Площ на проведените отгледни сечи в държавните гори за периода 2011–2014 г. (ха)

Показатели		Година			
		2011	2012	2013	2014
Отгледни сечи	<i>план</i>	94 367	77 559	75 183	72 778
	<i>отчет</i>	56 855	52 612	47 942	44 506
в т.ч. без материален добив	<i>план</i>	8 676	7 632	7 489	5 945
	<i>отчет</i>	1 663	2 811	3 134	2 883

Източник: www.iag.bg/data/docs/godishen-doklad2014.pdf, с. 23

Забележка: Стойностите за закръглени.

През 2014 г. в държавните гори отгледни сечи са осъществени на територия от 44 506 ха (61,1% от предварително заложените). От проведените отгледни сечи 53,7% от тях са в иглолистни гори, 28,2% – в широколистни високостъблени гори и 18,1% – в издънкови гори за превръщането им в семенни. Отгледните сечи без материален добив възлизат на 2 883 ха (48,5% изпълнение на плана). По видове осъществени отгледни сечи изпълнението на заложените по план е, както следва: 47,8% за осветления, 26% за прочистки, 53,9% за прореждания и 79,1% за пробирки (Годишен доклад на Изпълнителната агенция по горите за 2014 г., 2015, с. 22).

През 2014 г. в недържавните гори са проведени отгледни сечи на площ от 9 876 ха, от които: 4 657 ха в общински гори; 4 912 ха в гори, собственост на физически лица; 296 ха в гори, с юридически статут; 11 ха в гори, собственост на религиозни формирования.

Селекционни сечи се провеждат в семепроизводствени насаждения за:

- запазване на генетичното многообразие;
- регулиране на видовото разнообразие и селекция на горските насаждения;
- създаване на подходящи условия за семеносене или плодоносене на горските дървесни видове;
- осигуряване на повишен дървесен добив на високо качествени в наследствено отношение репродуктивни материали (Годишен доклад на Изпълнителната агенция по горите за 2014 г., 2015, с. 22).

През 2014 г. в държавните гори са осъществени селекционни сечи на територия от 1 118 ха (96,5% изпълнение на плана).

Санитарна сеч се провежда за изсичане на сухи, повредени или унищожени снеголомни дървета и храсти. Тя се осъществява за предпазна мярка на горските насажденията от каламитети и заболявания.

Извършено е *кастрене* на стоящи дървета за подобряване на качеството на произвежданата дървесна маса и създаване на условия за естествено самоокастриане на съвкупността от дървета върху 1 289 ха, със 780 ха повече спрямо заложените в горскостопанските планове.

Подпомагане *естественото възобновяване* е мероприятие, насочено към възпроизводство на горите по естествен начин (семенно или издънково). През 2014 г. то е на територия от 2 922 ха, което представлява 45,3% от предварително заложените. През 2014 г. е извършено маркиране на лесосечния фонд на 5 752 676 м³ стояща дървесина (Годишен доклад на Изпълнителната агенция по горите за 2014 г., 2015, с. 24).

Защитата на горите включва следните мероприятия:

- оценка на здравния статус на горските ресурси;
- предотвратяване разпространението на вредителите и болестите в горите;
- профилактични и карантинни мероприятия и други.

За общото здравословно състояние на горите се провеждат лесозащитни мероприятия. Информация за тях за 2014 г. е представена в Таблица 8:

Таблица 8
Проведени лесозащитни мероприятия през 2014 г. (ха)

Мероприятие (ха)	Година	
	План	Отчет
Авиоборба	14672	4 658
в т.ч. авиохимична	1 134	3 777
Авиобиологична	13 538	881
Наземна хим. и биол. борба	472	583
Механична борба	311	217
Интегрирана борба	0	0
Общо:	15 456	5 459
в т.ч. санитарни сечи	10 211	7 219

Източник: www.iag.bg/data/docs/godishen-doklad2014.pdf, с. 25

Авиоборба в широколистните и иглолистни насаждения и култури през 2014 г. е извършена на площ от 4 658 ха. Отчетеният ефект от авиоборбата, изразен в смъртност на вредителите, е от 85 до 99%. Извършена е наземна химична и биологична борба на площ 584 ха. Проведена е механична борба на площ от 217 ха и санитарни сечи на площ от 7 219 ха.

Изменението на горските територии през 2014 г. спрямо 2013 г., е както следва (Годишен доклад на Изпълнителната агенция по горите за 2014 г., 2015, с. 6):

- общата площ се е увеличила с 21 894 ха вследствие на инвентаризация на гори с неустроен до момента статут;

- залесената площ се е увеличила с 24 779 ха в резултат на самозалесили се гори или установени след инвентаризация изоставени земи (извън обхвата на горските територии);

- отразено е увеличение при: издънковите гори с приобщаването им към горските насаждения, причислявани към категорията на т.н. „неустроени гори“, самозалесили се територии и иглолистни гори след преоценката им с преобладаващо участие на издънкови широколистни дървесни видове – с 9 042 ха и нискостъблените гори – с 10 211 ха;

- отразено е намаление на незалесени площи с 2 885 ха и недървопроизводителни горски площи с 289 ха.

Реализираното годишно потребление от всички горски територии е в размер на 7 279 542 м³ (87,1%) стояща дървесна маса от предварително заложените по горскостопански (лесоустройствен) план 8 357 638 м³ стояща маса. От общото годишно ползване 3 944 420 м³ стояща маса от възобновителни сечи (54,2% от общото ползване и 85,5% по горско-

стопански план), и 3 337 167 м³ от отгледни сечи (45,8% от общото ползване и 89% по горскостопански план).

По групи основни сортименти реализирането на плана е, както следва: едра строителна дървесина 1 311 405 м³ (90,5%) при предварително заложиени 1 448 752 м³; средна строителна дървесина – 956 170 м³ (62,1%) при заложиени 1 561 785 м³; дребна строителна дървесина 149 334 м³ (26,1%) при 573 151 м³; дърва за огрев 3 742 757 м³ (122,8%) спрямо заложиени 3 047 612 м³ (Годишен доклад на Изпълнителната агенция по горите за 2014 г., 2015, с. 7).

Общият добив на строителна дървесина възлиза на 2 429 909 м³ (67,8%) при заложиени по план 3 583 688 м³.

3.2. Финансови механизми и възможности за устойчиво стопанисване на горите в България

Определящо значение за провежданата политика в горския сектор, в контекста на европейската политика, имат финансовите механизми за периода 2014-2020 г., уредени в (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., 2014, с. 12):

- Регламент (ЕС) № 1303/2013 – задаващ разпоредбите за ефективно усвояване на европейските структурни и инвестиционни фондове;

- Регламент (ЕС) № 1300/2013 – насочен към засилване на икономическото, социалното и териториалното сближаване на Съюза, в т.ч. предотвратяване и управление на рисковете, в частта по предприемане на мерки за защита от горски пожари;

- Регламент (ЕС) № 1305/2013 – подпомагащ развитието на селските райони, в т.ч. дейности в горските стопанства;

- Регламент (ЕС) № 1301/2013 – предоставящ финансова подкрепа за устойчивото развитие и структурното приспособяване на регионалните икономики;

- Регламент (ЕС) № 1304/2013 – насърчаващ постигането на високи нива на заетост и на качество на работните места;

- Регламент (ЕС) № 1299/2013 – въвеждащ разпоредбите за ефективно изпълнение, мониторинг, финансово управление и контрол на оперативните програми за постигане на европейско териториално сътрудничество;

- Регламент (ЕС) № 1293/2013 – приоритетно насочен към горския сектор по мониторинг на горите; изграждане на информационни системи за тях и за предотвратяване на горските пожари.

Финансовите източници за провеждане на национална политика в горския сектор са:

- Националните източници се свеждат до финансиране от държавните и общински предприятия, предоставени средства от публични

фондове, физически и юридически лица, фондации, асоциации, сдружения и други;

- Европейско финансиране от: Програмата за развитие на селските райони, Структурните фондове на Европейския съюз, Оперативна програма „Околна среда”, Кохезионния фонд, международни проекти и донорски програми.

На национално ниво за горската политика в Програмата за развитие на селските райони 2014–2020 г. са заложени две „горски” мерки:

- Мярка 8. „Инвестиции в горски територии, развитие и подобряване на жизнеспособността на горите” (с бюджет около 65 млн. евро);

- Мярка 15. „Екологични услуги и услуги във връзка с климата в горското стопанство” (с бюджет около 15 млн. евро).

Основание за устойчивото развитие на горския сектор са регламентите в Закона за горите три нива на планиране на горските територии – национално, областно и местно. Управлението на горите по устойчив начин се изразява в използването им по начин, който позволява съхраняване на тяхното многообразие, производителност, възобновяване, жизнеспособност и възможността им да изпълняват в настоящия и бъдещ момент своите екологични, икономически и социални функции на регионално, национално и глобално ниво. Необходимо е, те да не предизвикват промени в другите екосистеми.

Концепцията за устойчиво развитие на горския сектор е насочена към производството, добива и ползването на горски (дървесни и недървесни) ресурси. По тази причина при изследването им се проучват следните показатели:

- прираст на дървесната маса;

- проведени сечи в горските територии;

- количество обла дървесина;

- предоставяни от горите услуги и други (Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013–2020 г., 2013, с. 19, 32).

„Балансът между средния годишен прираст и средногодишното ползване на дървесина е един от най-важните индикатори за оценка на устойчивото управление на горите” (Анализ на изпълнението на стратегическия план за развитие на горския сектор 2007–2011 г., 2017).

Ограничената информация за посочените индикатори не даде възможност за провеждане на задълбочен анализ на горския сектор.

Като основни проблеми, възпиращи устойчивото развитие на горския сектор, при управлението на горите се открояват: неправомерният добив и търговията с незаконно придобита дървесина, горските пожари и други.

Неправомерният добив и търговия с незаконно придобита дървесина са трайно съществуващи проблеми, въпреки международните усилия за борба с тях от края на 90-те години на XX век. Те причиняват щети на

околната среда и загуба на биологично разнообразие, оказват негативно влияние върху възможностите за прехрана на местното население от горите, водят до изкривявания на пазарите, поддържат корупцията и сричат върховенството на закона (Подкрепа от ЕС за държавите производители на дървен материал съгласно Плана за действие на ЕС за прилагане на законодателството в областта на горите, управлението и търговията (FLEGT), 2015, с. 8).

На европейско ниво е разработен План за действие, т.нар. FLEGT, уреждащ управлението на горите и търговията с дървен материал. Той включва мерки за намаляване отрицателното въздействие на незаконната сеч и свързаните с нея търговия на дървен материал.

Успехът в борбата с проблемите с незаконната сеч и незаконната търговия с дървен материал зависи от реалния и доказан ангажимент от страна на държавите партньори.

Като незаконна сеч и незаконна търговия се определят добиването, транспортирането, закупуването или продаването на дървен материал в нарушение на националното законодателство.

На национално ниво основните констатирани нарушения продължават да са свързани със сеч на немаркирани дървета, транспортиране на дървесина без положена горска марка и непридружена с превозен билет, както и съхранение и преработка на дървесина с незаконен произход – Таблица 9 (Годишен доклад за контрол, опазване и защита от пожари на горските територии през 2015 година, 2015, с. 1).

Таблица 9

Констатирани нарушения за периода 2011–2015 г.

Показатели	Година				
	2011	2012	2013	2014	2015
Съставени актове (брой)	14190	18738	16860	14329	16810

Източник: www.iag.bg/data/docs/Godishen_doklad.pdf, 8 юли 2016 г.

Опазването на българските гори е затруднено от неправомерния дърводобив, който показва устойчиво увеличаване на броя констатирани нарушения. Тази тенденция се запазва в районите с висок дял на неправомерен дърводобив в горските територии. Заложените мерки в нормативната уредба по опазване на горите са недостатъчни. Наложените наказания не са ефективни. (Стратегически план за развитие на горския сектор 2014–2023 г., 2014, с. 40).

Наказание за нарушителите почти липсва. Много малко са издадените присъди за престъпления, свързани с горското законодателство. Събираемостта на сумите по влезлите в сила наказателни постановления е много ниска, което създава чувство на безнаказаност в нарушителите, а

работата на служителите се обезсмисля и омаловажава положените от тях усилия по опазване на горите и контрол на горските територии.

Ограничаване на нарушенията се очаква с въведените през 2016 г.: внедрена системата за издаване на електронен превозен билет; въведен софтуер за електронен дневник на обектите; изградени системи за видео-наблюдение на постъпващата, преработваната или експедирана от обектите дървесина, както и устройства за позициониране и проследяване на движението на товарните средства, превозващи дървесни и недървесни горски ресурси (GPS) и други.

Друг важен проблем, засягащ управлението на горите в България, са природните бедствия, в т.ч. горските пожари. Нашата страна се характеризира като регион с потенциално висок риск от възникване на горски пожари. Около 30% от горите се класифицират с висок риск, 45% със среден риск и едва 25% с нисък риск (Национален стратегически план за развитие на селските райони (2007–2013 г.), 2008, с. 33). Основни причини за пожарите, предизвикани извън границите на горските територии, са паленето на растителност и небрежността. Информация за горските пожари за периода 2013–2015 г. е представена в Таблица 10.

Таблица 10

Горски пожари за периода 2013–2015 г.

Причини	Години		
	2013	2014	2015
Горски пожари (ха)	3313,9	916	4312,8
Причини за възникване (брой)	408	151	429
Неизвестни	-	-	82
Небрежност	-	-	293
Умишлени	-	-	42
Естествени	-	-	12

Източник: www.iag.bg/data/docs/Godishen_doklad.pdf, 8 юли 2016 г.

Забележка: – няма данни.

Устойчивото бъдещо управление на горския сектор изисква, вниманието да се насочи към превенцията и рехабилитацията на унищожените гори. За предотвратяване на горските пожари в периода до 2020 г.: през 2016 г. е стартирано създаване на Единна автоматизирана система за наблюдение и откриване на горски пожари; предприето е повишаване качеството на въвежданата информация за горските пожари в информационна интернет платформа на Изпълнителната агенция по горите; излъчват се телевизионни клипове (с приоритет през летния активен пожароопасен сезон) и специализирани информационни рубрики за дейността в горския сектор по опазване и защита на горите от пожари.

Изводи

Опазването и поддържането на горите, естествен абсорбатор за улавяне и съхранение на въглерод, е от жизнено важно значение.

Представените разработени и приети на национално ниво закони, програми, стратегии и други документи отразяват в достатъчна степен значимостта на горския сектор за икономиката на страната. Перманентното актуализиране на законовата и подзаконовата нормативна рамка е предпоставка за регулиране на обществените отношения в горския сектор.

Значението на горския сектор за икономиката на страната изисква оптимално използване потенциала на българските гори в хармония с изпълнението на социалните и екологичните им функции. Секторът може да се определи като перспективен от гледна точка наличието на достатъчни количества горски ресурси, устойчиви вътрешни и външни пазари за горски продукти и възможностите за заетост и доходи за населението в планинските и селските региони.

От изпълнението на екологичните, социалните и икономическите функции на горите се очаква стимулиране на икономическото развитие не само на сектора, но и на страната като цяло. Посоченото изисква провеждане на последователна горска политика, създаваща необходимите предпоставки за гарантиране устойчивото управление на горския сектор.

Заключение

Горският сектор има огромен потенциал не само като ресурс и природна даденост, но и като такъв с висока добавена стойност.

Представената нормативна база в достатъчна степен отразява неговата значимост за провежданата национална политика. В тази насока се потвърждава заложената теза, която е и съответствие с реализиране визията на Националната стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013-2020: „Към 2020 г. България ще има жизнени, продуктивни и многофункционални гори, устойчив, конкурентоспособен и иновативен горски сектор, съхранени биологично разнообразие, количество и качество на водните ресурси в горските територии. Секторът ще подпомага икономическото развитие на страната, ще осигурява условия за пълноценна реализация на заетите в него, ще способства в максимална степен за смекчаване на ефекта от промяната в климата и ще гарантира поддържането на здравословна околна среда.”

Горският сектор допринася за опазване на околната среда, природните ресурси и биологичното разнообразие и в удовлетворяване на редица екологични и социални обществени потребности. „Остойносттаването” на неговия принос ще даде реална представа за значението му за икономическото развитие на страната.

Използвани източници

- (21 септември 2016 г.). Извлечено от Дирекция Национален парк Централен Балкан: <http://visitcentralbalkan.net/>
- Anpassung an den Klimawandel. (18 ноември 2014 г.). Europäische Union.
- World Atlas of Desertification, Mapping Land Degradation and Sustainable Land Management Opportunities. (2015). World Atlas of Desertification, Mapping Land Degradation and Sustainable Land Management Opportunities, IntrodueLuxemburg: IntrodueJoint Research Centre.
- Анализ на изпълнението на стратегическия план за развитие на горския сектор 2007-2011 г. Извлечено от Изпълнителна агенция по горите: www.iag.bg/data/docs/Analiz_Str.plan2007-2011.pdf
- Годишен доклад за контрол, опазване и защита от пожари на горските територии през 2015 година. (2015). Извлечено от Изпълнителна агенция по горите: Годишен доклад за контрол, опазване и защита от пожари на горските територии: www.iag.bg/data/docs/Godishen_doklad.pdf
- Годишен доклад на Изпълнителната агенция по горите за 2014 г. (2015). Извлечено от Изпълнителна агенция по горите: www.iag.bg/data/docs/godishen-doklad2014.pdf
- Гори и влажни зони. (21 септември 2016 г.). Извлечено от Проект „Гори и влажни зони в България” – Интегрирани инструменти за смекчаване на глобалното затопляне и опазване на природата: <http://balkani.org/co2/importance/>
- Да преобразим нашия свят: Програма за устойчиво развитие до 2030 година, Финален текст. (21 септември 2016 г.). Извлечено от UNICEF: www.unicef.bg/assets/PDFs/WWL/Transforming_our_world_BG.pdf
- Действията за намаляване на емисиите парникови газове като основен елемент на политиките за реагиране на промени в климата в България – общи положения и факти. (18 ноември 2016 г.). Извлечено от Зелени Закони: www.zelenizakoni.com/sites/default/files/attachments/zelenizakon_i_analiz_emis_iipg_fevruari2016.pdf
- Дунчева, Н., Дунчев, А. & Арабаджиева, Н. (21 септември 2016 г.). WWF България. Извлечено от www.wwf.bg/what_we_do/forests/
- Закон за биологичното разнообразие, 81 (ДВ 14 октомври 2016 г.).
- Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд, 61 (ДВ 11 август 2011 г.).
- Закон за горите, 61 (ДВ 5 август 2016 г.).
- Закон за енергийната ефективност, 35 (ДВ 15 май 2015 г.).
- Закон за енергията от възобновяеми източници (ДВ, бр. 100 от 18 декември 2015 г.), 100 (ДВ 18 декември 2015 г.).
- Закон за защитените територии, 61 (ДВ 11 август 2015 г.).
- Закон за ограничаване изменението на климата, 47 (ДВ 21 юни 2016 г.).
- Закон за опазване на околната среда, 81 (81 14 октомври 2016 г.).

- Зелена книга относно опазването на горите и информацията за горите в ЕС: подготвяне на горите за изменението на климата SEC(2010)163 final, COM(2010)66 окончателен. (1.3.2010). Брюксел: Европейска комисия.
- Изследване-анализ на Коалиция за климата – България относно разработване на Национална стратегия на България за адаптиране към промените в климата. (18 ноември 2016 г.). Извлечено от Коалиция за климата България: www.climatebg.org/wp-content/uploads/2016/06/ККВ-analiz-adapt_aion-strategy.pdf
- Национален стратегически план за развитие на селските райони (2007-2013 г.), Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони. (януари 2008 г.). Извлечено от Структурни фондове на ЕС: www.eufunds.bg/archive/documents/1259310779.pdf
- Национална стратегия за развитие на горския сектор в Република България за периода 2013-2020 г. (21 септември 2016 г.). Министерство на земеделието и храните, ноември 2013 г., България.
- Определяне, стопанисване и мониторинг на гори с висока консервационна стойност в България, Практическо ръководство, май 2006 г. (21 септември 2016 г.). Извлечено от Балкани: www.balkani.org/co2/wp-content/uploads/2012/06/32.pdf
- Подкрепа от ЕС за държавите производителки на дървен материал съгласно Плана за действие на ЕС за прилагане на законодателството в областта на горите, управлението и търговията (FLEGT), Специален доклад № 13. (2015). Подкрепа от ЕС за държавите производителки на дървен материал съгласно Плана за действие на ЕС за прилагане на законодателството в областта на горите, Luxemburg: Европейска комисия.
- Правилник за прилагане на Закона за горите, 7 (ДВ 21 януари 2011 г.).
- Ролята на природата в изменението на климата, Европейска комисия. (2009). КН-78-09-570-BG-D.
- (2012). Становище на специализирана секция „Земеделие, развитие на селските райони, околна среда”, NAT/554 – CESE 1167/2012 fin - 2012/0042 (COD) EN – DT/AZ-TD/YD/yp/tp. Брюксел: Становище на специализирана секция „Земеделие, разви Европейски икономически и социален комитет.
- Статистически справочник 2016, ISSN 1313-9428, „Образование и наука” ЕАД, с. 232. (2016). „Образование и наука” ЕАД, ISSN 1313-9428.
- Стратегически план за развитие на горския сектор 2014-2023 г., 30.07.2014 г. (21 септември 2016 г.). София, България.
- Трети национален план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г., Министерство на околната среда и водите, София, май 2012 г. Извлечено от: www5.moew.government.bg/wp-content/uploads/file/Climате/Climate_Change_Policy_Directorate/Treti_nacionalen_plan_za_deistvie_po_izmenenie_na_klimata.pdf